

Mentorordning i psykiatrien: Et møde med nye muligheder

En sundhedsantropologisk analyse af psykiatriske patienters oplevelse af tilbuddet om en mentor

Baggrund:

Recovery er kommet på den politiske dagsorden.

Efteråret 2013 kom regeringens psykiatriudvalg med deres anbefalinger og her udtalte formanden Vagn Nielsen at udgangspunktet for den fremadrettede indsats skulle være ” ... Mennesker med psykiske lidelser kan komme sig, og at værdier som selvbestemmelse, inddragelse i egen behandling, recovery og inklusion bliver en væsentlig del af grundlaget for indsatsen i så vel kommuner som i regioner”

(Tønder 2014)

At have en recovery - orienteret tilgang kan forstås, som at man i behandlingssystemet bevidst arbejder for at fremme muligheden for at komme sig ud fra et perspektiv, der anerkender, at alle mennesker har ret til at udfolde deres potentiale maksimalt.
(Pernille Jensen 2004)

Denne nye recovery- orienterede tilgang har medført iværksættelse af forskellige behandlingstiltag og projekter.

Min interesse var at undersøge om disse tiltag og projekter oplevedes som recovery-fremmende for patienterne, og i så fald hvordan.

Metode

Kvalitativ og antropologisk (feltarbejde)

For at få adgang til de patienter der havde erfaringer med mentortilbuddet, har jeg lavet deltagerobservation på to forskellige åbne afdelinger i Region Hovedstadens Psykiatri, og fulgt to mentorer fra Recovery-mentor projektet gennem 14 dage.

Jeg har via deltagerobservation og uformelle samtaler, haft kontakt med ca. 20 patienter. Udover deltager observation, har jeg lavet semi-strukturerede interviews med 7 patienter

Der er ikke lavet interviews med patienter der havde fravalgt mentortilbuddet.

Problemformulering

Hvordan oplever indlagte patienter på åben psykiatrisk afdeling, mødet med en mentor ?

Hvilken relation skabes der, og hvordan får denne relation betydning for patienternes forestillinger om fremtiden og troen på at kunne komme sig fra en psykisk lidelse.

Hovedtemaer

Patienternes oplevelse af mentortilbuddet er præget af

Intenst nærvær

Tid

Fællesskab

Erfaringsudveksling

Forbillede

som danner grundlag for nye forståelser og forandringer i måden at se sin situation på.

Fællesskab

Fælles erfaringer

Empirien viste at de fælles erfaringer med symptomer og indlæggelse som mentoren bringer i spil, var med til at skabe en ny forståelse af den psykiatriske indlæggelse. At den kunne ses som en *del* af ens livshistorie, ikke afbrydelsen af den.

”...Man bliver bevidst om at der findes en vej ud, at det hele ikke bare er elendigt.....Man ser en vej ud på en eller anden facon.”

Erfaringsudvekslingen mellem mentoren og patienterne er med til at give en ny forståelse af ens situation, og tro på at man kan komme videre.

”Vi bliver konstant forandret af andres erfaringer så vel som vi forandrer andres erfaringer.” (Steffen 1997:105)

Relationen

Personalets tid

Empirien viste at patienterne oplevede at personalet havde mange opgaver i afdelingen som ikke handlede om kontakten til dem, men om `faglige` ting. De savnede at der var mere tid til samtaler som ikke var planlagte og forberedte.

” ...det er mere klinisk med personalet, de har så travlt. De har ikke tid til at tale om hvad der trykker her og nu. Personalet er mere korrekte, de er begrænset af deres arbejdsvilkår ... ”

” Når personalet er til faglige møder, så er mentoren for eksempel på gangen, og man kan henvende sig til hende. Hun er mere ude blandt os patienter ikke ? ”

”Det er et andet sprog med mentoren.....”

”Det virker mere ægte med mentoren.....”

Patienterne ønskede ikke at kritisere det sundhedsfaglige personale, men de oplevede i stor udstrækning, at personalet ikke havde tid til det relationelle arbejde, og det var på denne baggrund at mentoren som tilbud, trådte frem.

Mentorens nærvær

Informanterne beskrev at de oplevede et særligt rum sammen med mentoren. Et rum med åbenhed og plads til hvad end de måtte komme med. De oplevede en person der var intenst tilstede og kunne forstå en også ofte uden ord og med helt særlige evner.

” ... hun spørger ind på en anden måde, om det nære, det man lige kan overskue. Små ting som man ellers ikke tænker på. Hun har tid til en og ser en, udstråler stor imødekommenhed. ”

” ... hun skaber et rum som personalet ikke kan. Det er så vigtigt at man kan mærke, at hun har været der selv, at hun ved hvordan det føles inden i ...”

Fællesskab uden ord

Flere af informanterne prøvede at forklare disse oplevelser med mentoren som ikke rigtigt lod sig beskrive ordentligt med ord :

” ... jeg havde nogen gange oplevelsen af at jeg ikke behøvede at sige hvad jeg havde brug for ...det kunne hun ligesom mærke.”

” ... det er ligesom hun kan læse mine tanker, sætte sig ind i hvad jeg går og tænker på, det at hun har prøvet det selv, det gjorde at hun ligesom vidste ...”

Mentoren rummede qua sine egne erfaringer med den psykiske lidelses inderste univers, en dybde og en forståelse af patienternes situation, som overskred selve det verbale udtryk.

Forandringen

Ingen af informanterne beskrev af sig selv, at de følte, at de var ved at komme sig, eller at de var på vej mod recovery. Alligevel tegnede der sig i analysen af det empiriske materiale, elementer af denne proces. At patienterne, selvom de ikke beskrev det direkte, var i gang med at ændre deres forventninger til det liv de levede og deres forestillinger om den fremtid, der lå foran dem.

Forbillede

Enkelte af informanterne beskrev forholdet til mentoren mere som et møde end en relation. De fremhævede, at de kun havde haft kortere eller enkelte samtaler med mentoren, de havde ikke deltaget i recovery grupperne og ikke hørt mentoren fortælle sin sygdomshistorie alligevel fremhævede de, også med stærke udtalelser, hvor særlig en person de oplevede hun var.

” ... jeg har kun talt med hende enkelte gange ... hun er tilnærmelig på et helt særligt niveau... overfor hende var jeg ikke bange for at ligge min sjæl frem...”

” ... hun er helt fantastisk, ikke at vi rigtigt har talt meget sammen, men bare hendes fremtoning, måden hun går rundt på i afdelingen ...”

Ny selvforståelse

De patienter jeg mødte, talte ikke umiddelbart om fremtiden eller de tanker de gjorde sig om tiden efter deres indlæggelse. De var i en aktiv sygdomsfase og deres fokus var meget på deres situation her og nu. Alligevel viste det sig, at når jeg spurgte nærmere ind til mentorens betydning for tanken om at kunne komme sig, troen på, at det kunne lade sig gøre, så havde de fleste alligevel gjort sig tanker om dette.

Mødet med mentoren *havde* skubbet til deres forestillinger om dem selv og deres fremtid.

” ... når man ser hende, så er det mere håndgribeligt end det man bare forestiller sig. Hun giver mig tro på at det kan lade sig gøre. ”

” ... det var rart at vide at man kunne have et arbejde og være normalt fungerende og se sig selv som rask, andre se en som rask ...”

” ...fordi hun sætter det i den ramme, at man er på vej til at få det bedre, gør det at jeg tænker; der skal nok vise sig noget for mig. Sådan noget som muligheder, arbejdsmarkedet, det for man andre tanker om. Som det her kan jeg, det skal nok lykkes.”

” ... overordnet betyder hun, at jeg ikke behøver at tænke min egen situation så fastlåst som jeg hele tiden har tænkt – fordi, når hun kan, så kan jeg også.”

” ... tror nok det har ændret lidt på min opfattelse af at være syg, på at der ikke skulle findes en udvej eller en mulighed for at ændre det ... sygdommen fylder noget men man kan måske få den til at fylde mindre end det hele ...”

Konklusion

Analysen af mit empiriske materiale viser, at i relationen til og i fællesskabet med mentoren, oplever patienterne anerkendelse, åbenhed og en forventning til at de formår at tage medansvar for deres situation.

Samtaler, hvor patienterne sætter dagsordenen, afgør hvad der skal tages udgangspunkt i og hvor de betragtes som mennesker der kan udvikle sig, er med til at synliggøre nye muligheder.

Mentoren udfordrer det, kun at se sig selv som 'psykisk syg' og have dette som eneste udgangspunkt. Dette kombineret med mentorens primære formål : at på alle måder støtte og facilitere patienternes recovery, skaber muligheden for et helt unikt møde.

Projektet viser ydermere, at det ikke kun er når man er udskrevet og kommet gennem den aktive sygdomsfase, at man kan opleve sig selv som andet end syg. Selv under døgn indlæggelse, hvor man på alle måder er markeret som værende syg, viser analysen at der hos patienterne begynder at komme en tro på, at det kan blive anderledes.

De beskriver, at de gennem mødet med mentoren begynder at turde se dem selv med en mere håbefuldst fremtid og måske forestille sig, at de også kan komme sig fra deres psykiske lidelse.

Mødet med mentoren opleves dermed som et møde med nye muligheder.